

Nuoret neuvonantajat ENYA-tiimi

Teema: Lastensuojelun sijaishuolto ja lapsen oikeudet

Osallistujat: Tiimi järjestettiin yhteistyössä Turun SOS-Kehittäjänuorten kanssa. Mukana oli seitsemän nuorta (13–17-vuotiaita), SOS-Kehittäjänuorten Turun ryhmän ohjaaja, SOS-Lapsikylän ehkäisevän työn koordinaattori Piia Halla sekä ylitarkastaja Katja Mettinen ja erikoistutkija Terhi Tuukkanen lapsiasiavaltuutetun toimistolta.

Aikataulu: Tiimi kokoontui neljä kertaa kevään 2024 aikana: 25.3., 16.4., 21.5. ja 28.5.

Tausta: Tässä muistiossa kerrotaan Suomen lapsiasiavaltuutetun ENYA-tiimin työskentelystä. Lapsiasiavaltuutettu järjesti ENYA-tiimin nuorille, joilla on kokemusta lastensuojelun sijaishuollosta. Tiimi oli osa Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkoston (The European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) Nuorten neuvonantajien (The European Network of Young Advisors, ENYA) toimintaa. Kaikkiaan 15 Euroopan maassa tai alueella kokoontui oma nuorten tiiminsä ja mukana oli yhteensä 208 nuorta. Tiimeissä nuoret keskustelivat sijaishuollosta ja muodostivat lapsen oikeuksiin perustuvat suosituksensa sijaishuoltoon. Heinäkuussa 2024 järjestettiin ENYA-foorumi Slovakian Bratislavassa, jossa oli kunkin maan tai alueen tiimistä kaksi nuorta. Foorumissa nuoret vaihtoivat kokemuksia ja muodostivat yhteiset suosituksensa sijaishuoltoon. Syyskuussa Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkosto kokoontui vuosiseminaariin Helsinkiin ja mukana oli myös nuori jokaisen maan tai alueen tiimistä. Seminaarissa nuoret esittelivät suosituksensa Euroopan eri maiden ja alueiden lapsiasiavaltuutetuille sekä muulle seminaariyleisölle.

Tiimin työskentely ja nuorten näkökulmia

Tiimin ensimmäisellä tapaamiskerralla keskusteltiin lapsen oikeuksista sekä siitä, mitkä oikeudet nuoret kokevat tärkeimmiksi. Lisäksi mietittiin sijaishuollon hyviä puolia ja kehittämiskohteita. Nuorten nostamien näkökulmien pohjalta tarkemmiksi keskustelujen teemoiksi nostettiin muille tapaamiskerroille seuraavat teemat: huolenpito ja suojele, lapsen etu päätöksenteossa, yksityisyys, vapaa-aika, ihmissuhteet, yksilöllisyys ja palvelut. Kaikista teemoista keskusteltiin sijaishuollon viitekehyksessä. Lopulta teemat tiivistettiin viideksi suositukseksi nuorten valintojen pohjalta.

Nuorten mielestä hyvä huolenpito ja suojele näyttävät sijaishuollossa hyvänä kohteluna siten, että nuorella on turvallinen olo. Turvallinen olo tulee luottamuksellisesta suhteesta, jossa nuori uskaltaa puhua vaikeista asioista vailla huolta siitä, että tietoa käytetään nuorta vastaan. Työntekijän tulee olla aidosti kiinnostunut nuoresta ja hänen asioistaan sekä

halukas tutustumaan nuoreen oikeasti, ei vain esimerkiksi vanhoja asiakirjoja lukien. Turvallinen olo syntyy myös siitä, että nuorelle puhutaan nätisti. Huolenpito ja suojele näkyvät myös nuoren ja työntekijän molemminpuolisena kunnioituksena, nuoren ikätason mukaisena kohteluna ja jokaisen arvostamisena yksilönä. Merkityksellistä on myös yhteinen aika esimerkiksi leffan, syömisen tai ulkoilun parissa. Palvelujärjestelmän näkökulmasta huolenpito ja suojele tarkoittavat sitä, että nuori saa tarvitsemansa palvelut oikeaan aikaan sekä sitä, että työntekijät eivät vaihdu ja ovat tavoitettavissa.

”No mä nään, et semmonen turvallisuuden tunne syntyy siinä kohtaa kun semmonen luottamus, luottamuksellinen suhde syntyy nuoren ja aikuisen välillä. Ja tavallaan just tavallaan toi pointti, että pystyy puhumaan niistä vaikeemmista asioista sillee niinku vailla huolta siitä, että se toinen voisi käyttää sitä tietoo väärin tai tavallaan häntä vastaan.”

Kun sijaishuollossa tehdään päätöksiä, on nuorten mielestä tärkeää kuulla ja huomioida kaikkien mielipide – nuoren, huoltajan ja sosiaalityöntekijän. Päätöksen tulee olla harkittu, mutta turhaa viivyttelyä päätöksenteossa tulee välttää. Nuoren tulee saada antaa kritiikkiä päätöksestä ja päätös tulee perustella nuorelle.

”Ja sit toinen, että se päätös tulee olla sen verran hyvä, että se pystytään perustelemaan mulle oikein. Ja antaa hyvät ja pätevät syyt sille päätökselle. Ja sitten myös et tavallaan pystyy myös ottaan kritiikin multa vastaan siihen päätökseen. Et jos mä vaikka... et ja sit myös vastataan siihen et kritiikkiä otetaan vastaan. Ettei tarvi kohdata semmosta, valitettavan yleistä ultimaattista superargumenttia: koska me olemme aikuisia ja sinä et, joten me päätimme näin.”

Yksityisyys sijaishuollossa on nuorten mielestä sitä, että kunkin nuoren asioista puhutaan niin, etteivät muut kuule. Nuorta koskevien kirjausten jakamisessa eteenpäin tulee huomioida nuoren yksityisyyden suojaaminen. Työntekijän onkin hyvä kysyä nuorelta lupa siihen, saako nuoren asioista puhua eteenpäin. Yksityisyyden kannalta mahdollisuus omaan tilaan, kuten omaan huoneeseen, on keskeinen. Nuoren oman ajan tarvetta tulee kunnioittaa eikä tavaroihin saa koskea ilman lupaa. Tärkeää on myös kunnioittaa nuoren omia rajoja.

”No ainaki silleen, että just esim. et tavaroihin ei kosketa ilman lupaa. Että jotkut asiat puhutaan niin, ettei muut lapset kuule niitä, jos on jotain sellasta. Tälleen.”

Yksilöllisyys sijaishuollossa on nuorten mielestä sitä, että nuoren tulee pystyä olemaan oma itsensä työntekijöiden ja muiden (samassa sijaishuoltopaikassa olevien) lasten ja nuorten edessä. Jokaista lasta tulee huomioida omana yksilönään. Työntekijän esimerkiksi

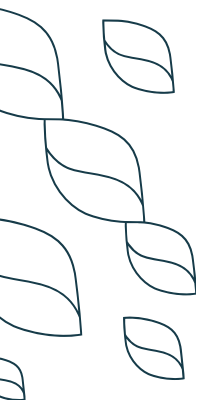

lastensuojelulaitoksessa pitää kohdella nuoria yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei kuitenkaan voi olla samat säännöt, vaan sääntöjä pitää muokata iän ja kehitystason mukaisesti. Lisäksi joskus joku voi tarvita enemmän tukea ja apua kuin toinen. Lapsia ja nuoria ei tulisi verrata keskenään.

”Sillee kaikki saa niinku mahdollisimman saman verran esim. aikaa ohjaajilta, mut jos joku tarvii esim jossain enemmän apuu ja tukea niin sit se niinku annetaan sille. Et niinku pitää sillee, esim et jos joku tarvii enemmän läksyissä apua, niin sit se saa.”

Vapaa-ajan vietosta ja ihmissuhteista keskusteltaessa nuorten ajatuksissa painottuivat ystävyys- ja seurustelusuhteet. Nuoret toivoivat, että he voisivat olla vapaasti kavereiden kanssa, nopeallakin varoitusajalla tai suunnitellusti yökylässä, kuten muutkin nuoret. Osassa sijaishuoltopaikkoja menot kavereiden kanssa pitää ilmoittaa ja suunnitella useita päiviä etukäteen, ja kaikissa yökyläily ei ole sallittua. Nuoret toivoivat vapaa-ajalle riittävästi tekemistä, mutta toisaalta toivottiin myös ymmärrystä oman ajan ja rentoutumisen tarpeeseen. Nuorten mielestä kannustaminen ja tukeminen mahdollisissa harrastuksissa on tärkeää. Kavereiden lisäksi nuoret toivat esiin suhteet biologisiin vanhempiin ja perheeseen. Tärkeää on myös, ettei nuorta pakoteta tai painosteta pitämään yhteyttä tai tapaamaan syntymäperhettään.

”Meidän pitää edellisen viikon torstaina suunnitella menot niinku silloin, niin sitten esim jos mä kysyn sen jälkikäteen joku päivä, että voinko mennä tänään kaverille niin että se ei lukenu viikko-ohjelmassa, niin sit sä et niinku ikinä pääse. Koska kuitenkin ei mun kaverit tiedä, että pääseekö ne joskus viikon päästä näkemään. Kun nekin kysyy sitä vasta samana päivänä.”

Suomen ENYA-tiimin suositukset sijaishuoltoon

1. Oikeus huolenpitoon ja rakkauteen sijaishuollossa

Huolenpito ja rakkaus pitää olla edellytys sijaishuollossa.

Lastensuojelun ammattilaisten täytyy tutustua nuoriin aikaisemmasta tiedosta huolimatta.

Asiakkaan ja työntekijän molemminpuolinen kunnioitus.

Ei ole kiire.

Myös nuoret tarvitsevat aikaa, ei vain pienet.

Huomataan ja huomioidaan, jos nuori tarvitsee apua. Ei esitetä, ettei huomata!

Pysyvyys työntekijöissä

Omaohjaajan merkitys

Kohtelun ja kohtaamisen merkitys

2. Oikeus yksilöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen

Kaikille ei voi olla samat säännöt.

Ikätason mukainen kohtelu

Kaikki saa yhtä paljon kahdenkeskistä aikaa ohjaajan kanssa.

Arvostetaan yksilönä.

Ei verrata nuoria tai nuorten tuen tarpeita keskenään.

3. Lapsen etu päätöksenteossa

Lapsen hyvinvoinnin turvaamisen pitää olla lähtökohta päätöksenteossa.

Lapsen mielipiteen huomioiminen ja toiveen kuuleminen.

Huomioidaan kaikkien mielipide.

Päätöksen tulee olla harkittu ja perusteltu!

4. Oikeus yksityisyyteen

Mahdollisuus omaan tilaan, esim. oma huone

Tavaroihin ei kosketa tai viedä ilman lupaa.

Kunnioitetaan nuoren rajoja, esim. kaikki ei halua halata.

Nuorelta tulee kysyä lupa, jos nuoren asioita puhutaan eteenpäin.

5. Oikeus ihmissuhteisiin ja vapaa-aikaan

Tarvitaan rajoja, mutta ei tarpeettomia rajoituksia.

Kavereiden ja heidän tapaamisensa merkitys, myös yökyläily

Kumppanin ja hänen tapaamisensa merkitys

Kotilomille ei tulisi pakottaa tai painostaa

Vapaa-ajan, oman ajan ja rentoutumisen merkitys

Ei pakoteta yhteiseen tekemiseen.

Lisätietoja

[Lapsiasiavaltuutetun Nuoret neuvonantajat -toiminta](#)

[Euroopan lapsiasiavaltuutettujen Nuoret neuvonantajat, The European Network of Young Advisors – ENYA](#)

[ENYAn raportti vuoden 2024 työskentelystä ja suositukset sijaishuoltoon](#)

[Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkosto ENOC](#)

